

PRAVDIVOSŤ

„PRIATELIA OČAKÁVAJÚ PRAVDU“

pravdivosť s.: hovoriť alebo chcieť hovoriť pravdu

pravda s. 1a: verný obraz b: úprimnosť v konaní, povahe a prejavoch 2a: (1) stav zodpovedajúci danej veci: FAKT (2) podstata skutočnej veci, udalosti a faktov

Pravdivosť: pokiaľ ide o veci i pocity byť poctivý k sebe samému i druhým

ČO JE PRAVDIVOSŤ

Pravdivosť má veľa stránok; jej komplexnosť rastie s dozrievaním žiakov. Používať toto pravidlo spolužitia je obťažné. Jeho vlastnosti sú zložité a často závisia od okolností. Definície, ktoré ďalej uvádzame, sú výsledkom diskusie učiteľov a pracovníkov školstva na kurze v Davise na Kalifornskej univerzite.

„Byť pravdivý znamená byť poctivý, pokiaľ ide o veci a pocity... byť poctivý k sebe a k iným. Byť pravdivý nie je vždy ľahké, pretože pravda nie je absolútna (čierna alebo biela) a oba na prvý pohľad protichodné výroky môžu byť pravdivé v závislosti od uhla pohľadu pozorovateľa. Byť pravdivý vyžaduje odvahu, pretože ostatní môžu nesúhlasiť.“

„Pravdivosť si vyžaduje dobre posúdiť:

- čo povedať (možné riziko pre zdroj informácií),
- kedy to povedať (súkromne alebo pred ostatnými),
- komu to povedať (človeku, ktorý má vzťah k uvedenému problému či situácii, alebo komukoľvek, kto bude počúvať),
- ako to povedať (citlivo a taktne).“

„Pravdivosť je základom pre všetky medziľudské vzťahy, a preto má významné dôsledky pre každého z nás – krátkodobé aj dlhodobé.“¹

OBHÁJĽ PRAVDU

Či pravdu obhajujeme, závisí od každého z nás, t. j. ak odmietneme zveličovanie, menenie alebo prekrúcanie faktov, ktoré poznáme. To vyžaduje starostlivé pozorovanie a jasné myslenie, keď vnímame a analyzujeme situáciu; taktiež to vyžaduje presnú komunikáciu, keď popisujeme situáciu.

PREČO KONAŤ PRAVDIVO?

Väčšina ľudí verí tomu, čo počuje až dovtedy, kedy sa ukáže, že informácie neboli presné. Potom už slovo toho človeka nemá takú váhu ako predtým; ľudia počávajú s pocitom nedôvery. Spomeňte si

---

¹ Lektorka: Karen Olsenová, rozširovací kurz mozgovovo kompatibilného vzdelávania na Kalifornskej univerzite, Davis, 1993.

na jednu z Ezopových bájok, keď chlapec volal o pomoc. Chlapec neraz klamal, že ovce napadol vlk, takže keď vlk skutočne zaútočil, nikto z dedičanov nereagoval na jeho volanie o pomoc. Pokiaľ nehovoríme vždy pravdu, ľudia, najmä rodina a priatelia, sú podozrievaví k všetkému, čo hovoríme; žiadajú dôkaz alebo potvrdenie z iných zdrojov. Čím viac klamstiev a neadbajských tvrdení nám vyjde z úst, tým viac ďalších svedectiev budú naši poslucháči potrebovať.

Je dôležité, niekedy je to dokonca otázka života a smrti, aby nám ľudia verili. Nič nie je také cenné ako naša povesť, že hovoríme to, čo si myslíme, a myslíme to, čo hovoríme.

DOBRE VZŤAHY ZÁVISIA OD PRAVDIVOSTI

Vo výskume, na ktorom sa zúčastnilo vyše 15 000 ľudí, 88 percent označilo čestnosť ako kľúčovú charakteristiku dobrého vodcovstva.² Čestní ľudia majú úctu iných; získavajú si dôveru svojich spolupracovníkov. Plnia sľuby a dodržia svoje záväzky. Naopak, ľuďom, ktorí stále klamú, sa vyhýbame, majú málo priateľov a tiež málo vyhliadok na dobré zamestnanie.

To platí aj v osobných vzťahoch: ak sa nám nedá veriť, že hovoríme pravdu v nedôležitých veciach, ako nám potom majú veriť, že naše veľké myšlienky sú pravdivé? Tým, že budeme hovoriť vždy pravdu, dosiahneme, že priatelia, rodina i spolupracovníci budú veriť tomu, čo hovoríme. Ľudské telo taktiež zažíva menej stresu, keď hovoríme pravdu.³

PROSPEŠNOSŤ PRAVDY

Dr. Abraham Kryger tvrdí, že keď hovoríme pravdu, máme z toho skutočný prospech: väčší úspech alebo osobnú skúsenosť, väčší pocit zakorenenia, dôvery, menej úzkosti, obáv, pocitov viny, väčšiu schopnosť vyrovnávať sa s krízami či s porážkami, zlepšenie medziľudských vzťahov, lepšie emocionálne zdravie a kontrolu nad vlastnými emóciami, väčšiu schopnosť ovplyvniť iných, lepší spánok, lepšie zdravie, lepšiu schopnosť myslieť, dobrý dôkladný úsudok, menšiu potrebu ovládať iných, zmysel pre humor a väčšiu sebarealizáciu i spokojnosť so sebou.⁴

DÔSLEDKY TOHO, KEĎ NEHOVORÍME PRAVDU

Keď nehovoríme pravdu, má to svoje dôsledky. Niektoré z týchto dôsledkov podľa Dr. Krygera sú: častejšie zlyhania a frustrácie v živote, nedôvera ostatných, nedostatok sebaúcty alebo sebadôvery, dysfunkčné vzťahy s ľuďmi, neschopnosť sebakorekcie, časté stresy rôzneho druhu. Skutočne všetky typy ľudského stresu možno sledovať až k faktu, že sa nepovedala pravda na jednej alebo na druhej strane.⁵

AKO SA DOPRACOVAŤ K PRAVDIVOSTI?

Hovorte vždy pravdu! Mark Twain povedal: „Keď hovoríte pravdu, nepotrebuje si nič pamätať.“⁶ Je jednoduchšie pamätať si, čo sa skutočne stalo, čo sa skutočne povedalo, než sa rozpamätávať na vymyslenú historiku alebo na prekrútenú verziu. Pravidlo pravdivosti taktiež dodržiavame, keď povieme celú pravdu okamžite, a nie po častiach, dokiaľ nás situácia neprinúti povedať celú pravdu.

² James M. Kouzes, Barry Z. Posner: The Leadership Challenge. Jossey-Bass, Inc., San Francisco, CA, str. 21 – 22.

³ * Detektor lži je zostrojený na fyziologickom fakte, že telo reaguje na klamstvo zrýchlením pulzu a zvýšením krvného tlaku. Ďalšie informácie možno nájsť v mesačníku The Orman Health Letter, TRO Production, Inc., Baltimore, MD, a na <http://www.wellnessmd.com/tellingtruth.html>

⁴ Abraham Kryger: Benefits of Telling Truth. <http://www.wellnessmd.com/tellingtruth.html>

⁵ Tamtiež

⁶ Mark Twain: Zápiskník, 1984.

Dobré meno sa ľahko pošpiní nejakým jednoduchým klamstvom, ktoré povieme v danom okamžiku, aby sme urobili väčší dojem, popreli účasť alebo odmietli uznať, že sa prihodilo niečo nepríjemné. Ako učitelia správajte sa k deťom čestne. Nezabudnite, že to, čo robíte, je dôležitejšie než čo hovoríte, že robíte.

Keď sa v triede buduje dôvera a pocit spolupatričnosti, u všetkých bude menšia pravdepodobnosť nepoctivého správania, pretože všetci sa navzájom berú takí, akí sú. Keď niekam patríme, máme skutočne čo stratiť, pokiaľ porušíme normy svojej skupiny. Keď niekam patríme, potom nie je treba predstierať, že sme niekto väčší a lepší, než sme v skutočnosti,

UVEDOMTE SI, ŽE PRE PRAVDU EXISTUJÚ PREKÁŽKY

Keď so žiakmi hovoríme o pravdivosti, musíme pripustiť sebe aj im, že v našej spoločnosti existujú vážne prekážky pre pravdu. Snáď najväčšou je odmietanie prijať fakt, že hovoriť pravdu je možné. Rozšírený, ale nesprávny názor, ktorý zdieľajú mnohí, je, že nie je v ľudských silách hovoriť len pravdu. Je to šikovná výhovorka, ktorá nás oslobodzuje od nutnosti klásť si otázky, pokiaľ ide o svoj vlastný nedostatok pravdivosti.

Druhou silnou prekážkou je strach z dôsledkov, keď povieme pravdu. Napríklad strach, že nás vyhodia z práce, stratíme úctu niekoho blízkeho alebo sa ľudia budú pomstiť za spochybňovanie ich názorov.

PRECVIČUJTE, PRECVIČUJTE

Nechajte žiakov rozprávať príbehy a opakovať informácie tak presne, ako to len ide. Učte ich poznamenať si výrazy a fakty na papier, aby do nich nazreli, keď to bude potrebné. Ukážte im, ako je dôležité byť ochotný ísť až k zdroju informácií a znova skontrolovať všetky údaje, ktoré sa nezdajú vierohodné. Učte žiakov mnohým postupom z oblasti riešenia problémov; keď môžu zvoliť logiku a prirodzenosť, s menšou pravdepodobnosťou sa potom uchýlia ku klamstvu. Vyhnite sa spôsobom ako „nachytať“ žiakov (t. j. vy už poznáte odpoveď, ale napriek tomu sa pýtate); jediný, čo dosiahnete, je, že žiaka prichytíte pri klamstve. Prečo radšej niekoho „neprichytiť“, ako hovorí pravdu, a tak posilniť žiaduce správanie, nie to negatívne.

HĽADAJTE PRACOVISKO A PRIATEĽSTVO, KDE OCEŇUJÚ PRAVDIVOSŤ

Hovoriť pravdu nie je vždy ľahké. Povedať pravdu rodičom, priateľom, vedúcemu či spolupracovníkovi prináša často nepríjemné dôsledky. No klamať v týchto situáciách má takmer vždy ďalekosiahle dôsledky, často oveľa horšie než keby sme jednoducho povedali pravdu priamo a prijali dôsledky, nech sú akokoľvek nepríjemné. Keď nás raz prichytia pri klamstve, ľudia nám prestanú veriť. Pre pracovné i priateľské vzťahy je to zničujúce.

Jedno varovanie na záver. Niekedy ľudia, ktorí sú v nejakej mocenskej pozícii, žiadajú od nás „úprimný“ názor na nejaké plány, možnosti, situácie. Pokiaľ je úroveň pravdivosti v danej firme alebo organizácii vysoká, nemusíme sa obávať povedať svoje názory. Pokiaľ je nízka, riskujeme oveľa viac, najmä pokiaľ naše názory nie sú práve v súlade s tým, čo osoba vo funkcii chce počuť. Skôr než sa stať súčasťou klamstva, ktoré bude mať nechcené dôsledky pre nás i pre ďalších, mali by sme hľadať také pracovisko, kde pravdivosť vysoko oceňujú. Počas pohovorov na pracovisku, kde by ste mohli nastúpiť, dávajte otázky, ktoré vám odhalia úroveň pravdivosti v danom prostredí. Čím viac takýchto informácií sa vám podarí získať, tým správnejšie sa môžete rozhodnúť.

AKO VYZERA PRAVDIVOSŤ V SKUTOČNOM ŽIVOTE?

- Uvádzame presné údaje v daňovom priznaní pre finančný úrad.
- Pripustíme, že máme podiel na nesprávnych skutkoch.
- Povieme „Nie“, keď už nemáme vo svojom diári čas na ďalšie akcie.
- Vrátime peniaze, keď sa pokladnička zmýlila vo svoj neprospech.
- Nájdené veci alebo peniaze, ktoré nám nepatria, odovzdáme do „Strát a nálezov“ alebo na políciu.
- Uvádzame skutočný dôvod našej neprítomnosti či oneskorenia.
- Poistovní nahlásime skutočný rozsah škôd.
- Odmietame ohováranie o iných ľuďoch alebo situáciách.
- Hlásime sa k zodpovednosti pri dopravných nehodách.

AKO VYZERÁ PRAVDIVOSŤ V ŠKOLE?

V UČITEĽSKOM ZBORE

- ste úprimný pri hlásaní svojich názorov a vyjadrovaní pocitov na pracovných stretnutiach učiteľského zboru bez toho, aby ste odsudzovali prejavy iných,
- popisujete čo najpresnejšie, ako sa nehody stali,
- udávate presné dôvody svojej neprítomnosti,
- dodržiavate dohody,
- ignorujete fámy a presadzujete pravdu,
- podržíte deti i spolupracovníkov, keď pri učení robia chyby,
- zabraňujete podrazom a zosmiešňovaniu v zborovni a všade v škole

ŽIACI

- vysvetľujú svoje nenáležité správanie,
- odovzdávajú nájdené peniaze alebo veci, aby sa mohol vyhľadať pravý vlastník,
- hovoria učiteľovi „zabudol som...“ alebo „urobila som...“ namiesto toho, aby si vymýšľali historky,
- učia sa byť taktní,
- overujú si informácie a nešíria klebety o iných ľuďoch alebo nevhodné historky.

APLIKAČNÉ ÚLOHY PRE ROZVOJ PRAVDIVOSTI

PRE CELÚ TRIEDU

- Vyberte si známu melódiu a zložte aspoň dva verše o tom, ako je dôležité hovoriť pravdu. Zaspievajte pieseň inej triede v škole.

- Urobte „stĺpce“ na tému pravdivosť. Označte stĺpce „Čo vidíme“, druhý „Čo počujeme“ a tretí „Ako sa cítíme“. Vymýšľajte v triede slová a vety do všetkých troch stĺpcov.

PRE MALÚ SKUPINU ALEBO JEDNOTLIVCOV

- Vypočujte si príbeh o pastierikovi oviec, ktorý sa zabával tým, že volal o pomoc. Nájdite aspoň tri pozitívne spôsoby, ako inak mohol získať pozornosť ostatných, keď sa cítil osamelý. Urobte si bábkú pre každú postavu a nacvičujte príbeh, až sa ho naučíte naspamäť. Navštívte inú triedu a zahrajte im príbeh. Oslovte obecnosť, aby z príbehu samo vyvodilo poučenie.
- Zostrojte alebo navrhňte vizuálne znázornenie (napríklad koláž, ilustráciu, kombináciu predmetov s dotvorením scény) ľudí, ktorým by ste bez obáv povedali pravdu. Prehovorte si o tom s jedným dospelým v škole.
- Vyjadrite slovami, obrázkami či znamienkami plus, mínus, rovná sa, čo cítite, pokiaľ ide o pravdovravnosť.
- Zahrajte si hru pomocou pantomímy. Určite si a napíšte aspoň šesť emócií ako láska, radosť, výčitky svedomia, smútok, odpor, ľútosť, strach alebo zľaknutie. Napíšte každé slovo na jednu kartu. Požiadajte spolužiaka, aby vytiahol jednu z kariet, nepozrel sa na ňu a podal vám ju. Zahrajte, čo je napísané na karte a nechajte ostatných hádať.
- Nájdite aspoň päť citátov obsahujúcich slovo „pravda“ alebo „pravdivosť“. Napíšte bájkú o pravde (krátky príbeh, často s postavami zvierat, v ktorom má byť nejaké poučenie). Vyberte jeden z citátov ako poučenie pre svoju bájkú. Prečítajte to priateľovi.
- Pohovorte si vo vašom učebnom tíme o týchto otázkach: Sú situácie, v ktorých je klamstvo prijateľné? Čo by sme mali urobiť, keď niekoho prichytíme pri klamstve? Ako získate ľudí, aby vám po klamstve opäť verili? Zmení sa niekedy pravda? Existuje „dobré“ klamstvo? Zaznamenajte diskusiu na diktafón a dajte záznam učiteľke. Taktiež si zapíšte niektoré zo svojich názorov do denníka.
- Vypátrajte aspoň dve slávne osoby alebo podnikateľov, ktorí klamali verejnosti a len po tom, keď ich usvedčili z klamstva, priznali svoje previnenie. Nájdite aspoň dvoch slávnych ľudí alebo predstaviteľov firiem, ktorí hovorili pravdu, aj keď vedeli, že to môže poškodiť ich povesť alebo firmu. Napíšte článok pre noviny, v ktorom porovnáte reakcie verejnosti k týmto dvom rozdielnym situáciám. Zaznamenajte svoju diskusiu na diktafón a dajte záznam učiteľke.
- Preskúmajte vzťah tabakového priemyslu k verejnosti, pokiaľ ide o škodlivosť fajčenia. Venujte pozornosť obom stranám, výrobcam cigariet i fajčiarom. Vyberte si úlohu predstaviteľa tabakového priemyslu alebo fajčiara s vážnymi zdravotnými problémami, napríklad rakovinou alebo rozduťím pľúc. Zahrajte so spolužiakom debatu, v ktorej každý bude obhajovať stanovisko jednej zo strán.

ZNAKY ÚSPECHU

Blahoželáme!

Za prejavy dôveryhodnosti u žiakov pokladáme toto:

- hovoria pravdu, hoci dôsledky môžu byť tvrdé,
- prejavujú to, čo skutočne cítia k rodičom, priateľom a spolužiakom,
- nájdu niečo a snažia sa vyhľadať pravého vlastníka,
- rozoznajú správne a nesprávne činy,
- riadia sa svojím svedomím, ktoré im hovorí, čo je správne,
- uvádzajú mylné informácie na pravú mieru alebo zabraňujú šíreniu klebiet,
- pravdu hovoria taktne.

Pokračujte ďalej! Žiaci potrebujú viac precvičovať v týchto prípadoch:

- klamú, aby unikli problémom,
- vymýšľajú si historky a tvária sa, že je to pravda,
- hovoria pravdu len vtedy, keď z toho majú úžitok,
- prekrúcajú fakty alebo prehávajú, aby vyzerali „väčší a lepší“, ako sú v skutočnosti,
- uvedomujú si, že si už nepamätajú, čo o udalosti hovorili predtým,
- hovoria klamstvá, ktoré ubližujú ich rodine, priateľom alebo spolužiakom,
- posudzujú pravdu podľa farby pleti, náboženstva alebo politického presvedčenia dotyčného.

LITERATÚRA

KOLEKTÍV AUTOROV. 2008. Čítanka pre 2. ročník ZŠ. Bratislava: OG – Vydavateľstvo POĽANA. ISBN 978-80-89192-79-3 (Prešibaný klamár, str. 94-95)

KOLEKTÍV AUTOROV. 2008. Čítanka pre 2. ročník ZŠ. Bratislava: OG – Vydavateľstvo POĽANA. ISBN 978-80-89192-79-3 (Ako čerešne oklamali chlapca, str.158-159)

KOLEKTÍV AUTOROV. 2009. Čítanka pre 4. ročník ZŠ. Bratislava: OG - Vydavateľstvo POĽANA. ISBN 978-80-89192-98-4 (Krišťáľový Jakubko, str.124-125)

HUDBA

Na streche (Kolektív autorov. 1989. Piesne, hry a riekanky pre deti predškolského veku. Bratislava: SPN, str.143)

FILM

Pošli to ďalej...

Bambuľkine dobrodružstvá

V..... dňa .....

Vážení rodičia,

dnes začíname objavovať ďalšie dôležité pravidlo spolužitia, pravdivosť.

Podľa mnohých kníh o výchove detí väčšina malých detí hovorí pravdu stále. Klamať nie je v ich povahe – hovoria o veciach tak, ako ich vidia. No ako deti vyrastajú, začínajú rozoznávať dôsledky činov, pozorujú reakcie dospelých a môžu sa rozhodnúť klamať, pretože sú presvedčené, že je to ľahšia cesta.

Počas niekoľkých ďalších týždňov budeme si v triede rozprávať o týchto témach:

- Prečo ľudia klamú?
- Kedy ľudia klamú?
- Aké sú krátkodobé a dlhodobé následky klamstiev?
- Ako určím, aké mám pred sebou možnosti?
- Čo je na pravde dobré?

Pokiaľ máte záujem rozvíjať tieto témy s Vaším dieťaťom ešte ďalej, navštívte miestnu knižnicu a vyberte jednu či dve knihy s touto tematikou.

Za pozornosť stoja tieto knihy:

Pre deti:

Pionicchiove dobrodružstvá od Carla Collasiho

Pre dospelých:

S pozdravom

.....

učiteľka Vášho dieťaťa